

УДК 351.741(477)

Ірина Олексіївна ЄФРЕМОВА,

кандидат юридичних наук, народний депутат України,

член Центральної виборчої комісії України,

голова Наглядової ради Харківського національного

університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2542-6812>

ДОТРИМАННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ЯК ОДИН ІЗ ГОЛОВНИХ ПРИНЦИПІВ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Обрання Україною та суспільством курсу на євроінтеграцію і впровадження загальновизнаних стандартів прав людини зумовили активізацію різних державотворчих і суспільних процесів щодо дотримання прав та основоположних свобод людини й контролю за діяльністю окремих органів державної влади (зокрема, виконавчої). В умовах політичної, соціальної та економічної кризи це питання стоїть гостро і є невідкладним, а досягти поставленої мети у цих умовах – завдання нелегке. Для того щоб відповідні положення були успішними, першочерговою є реалізація конституційних змін, спрямованих на вдосконалення нормативно-правових основ функціонування механізму держави. Наступним кроком має стати оптимізація організаційного забезпечення функціонування апарату держави, адже однією з перепон у розбудові демократичної та правової держави в Україні є відверто низький рівень професіоналізму службових осіб, які виконують функції держави.

Без перебільшення можна стверджувати, що сьогодні, в сучасному глобалізованому світі, права людини являють собою значну частину загальнолюдської культури, визнаються найвищою цінністю. Без розуміння прав людини неможливо оцінювати всю систему складних політичних, соціально-психологічних, соціальних, економічних і міжнародних відносин. Розуміння природного характеру прав та свобод людини звільняє особу від надмірної залежності від держави, дає їй можливість захистити власні права від будь-яких посягань.

Відповідно, у зазначених процесах провідну роль відведено органам та підрозділам Національної поліції України як суб'єкту реалізації правоохоронної та правозахисної функції держави. Тому від діяльності основного правоохоронного органу держави залежить рівень забезпеченості та дотримання прав і свобод людини. А отже, дослідження базових принципів (керівних засад) її діяльності загалом і

принципу дотримання прав і свобод людини зокрема є своєчасним та актуальним.

Загальновідомо, що діяльність будь-якого державного органу має реалізовуватися відповідно до покладених на нього завдань, а ті, своєю чергою, повинні ґрунтуватися на основних ідеях (принципах) функціонування органу державної влади. Чинне законодавство України у сфері поліцейської діяльності закріпило низку принципів, що в ідеальному задумі мають бути стати орієнтиром на поліцію європейського зразка, на їх основі повинна була ґрунтуватися вся діяльність поліції як органу, що покликаний надавати сервісні послуги населенню [1, с. 120].

У Конституції України правам і свободам людини та громадянина присвячено окремий розділ. Так, стаття 21 Основного закону визначає, що всі люди є вільними і рівними у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними [2].

Відповідно до статті 22 Конституції України права і свободи людини та громадянина, закріплені цією Конституцією, не є вичерпними. Конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані. Частиною 3 ст. 22 Конституції України передбачено, що під час ухвалення нових законів або в разі внесення змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу наявних прав і свобод [2].

До особистих прав і свобод, закріплених Конституцією України, відносять такі: право на життя (ст. 27 КУ), право на повагу своєї гідності (стаття 28 КУ), право на особисту свободу і недоторканість (ст. 29 КУ), право на недоторканість житла (ст. 30 КУ), право на таємницю особистого життя (ст. ст. 31, 32, 51, 52 КУ), право на свободу пересування та право вільного вибору місця проживання (ст. 33 КУ), право на свободу світогляду і віросповідання (ст. 35 КУ), право на судовий захист своїх прав (ст. 55 КУ), право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної і моральної шкоди, завданої органами державної влади чи органами місцевого самоврядування (ст. 56 КУ), право на правову допомогу (ст. 56 КУ), право знати свої права (ст. 59 КУ) та свободу від зобов'язання виконувати явно злочинні розпорядження і накази (ст. 60 КУ) [2].

Так, відповідно до положень Закону України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 р. № 580-VIII [3] одним із принципів діяльності Національної поліції України є принцип дотримання прав і свобод людини (ст. 7). Цей принцип, зокрема, передбачає, що під час виконання своїх завдань поліція забезпечує дотримання прав і свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, а також

міжнародними договорами України, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, і сприяє їх реалізації. Обмеження прав і свобод людини допускається виключно на підставах та в порядку, визначених Конституцією і законами України, за нагальної необхідності та в обсязі, необхідному для виконання завдань поліції. Здійснення заходів, що обмежують права та свободи людини, має бути негайно припинене, якщо мету застосування таких заходів досягнуто або немає необхідності подальшого їх застосування. Поліцейським за будь-яких обставин заборонено сприяти, здійснювати, підбурювати або терпимо ставитися до будь-яких форм катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання. У разі виявлення таких дій кожен поліцейський зобов'язаний негайно вжити всіх можливих заходів щодо їх припинення та обов'язково доповісти безпосередньому керівництву про факти катування та наміри їх застосування. У разі приховування фактів катування або інших видів неналежного поводження поліцейськими керівник органу протягом доби з моменту отримання відомостей про такі факти зобов'язаний ініціювати проведення службового розслідування та притягнення винних до відповідальності. У разі виявлення таких дій поліцейський зобов'язаний повідомити про це орган досудового розслідування, уповноважений на розслідування відповідних кримінальних правопорушень, вчинених поліцейськими. У діяльності поліції забороняються будь-які привілеї чи обмеження за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовною або іншими ознаками.

Відповідно, маємо змогу констатувати, що принцип дотримання прав і свобод людини є тісно пов'язаним із принципом верховенства права та передбачає забезпечення реалізації прав і свобод людини відповідно до вимог законів.

Отже, варто наголосити, що принцип дотримання прав і свобод людини у діяльності Національної поліції України є одним із головних, оскільки визначає пріоритет у діяльності окремого поліцейського й органу поліції загалом і є показником сталого розвитку держави як правової та соціально орієнтованої. Дотримання прав і свобод людини характеризує основний правоохоронний орган держави як дієвий і такий, що заслуговує на довіру серед населення, оскільки поліція здійснює свою діяльність на основі поваги до гідності людини як передумови поважання прав і свобод людини та громадянина.

Отже, з метою визначення юридичних гарантій дотримання та захисту прав, свобод і законних інтересів громадян слушним

вважаємо внести зміни до статті 7 Закону України «Про Національну поліцію» шляхом доповнення його словами такого змісту: *«Дотримання прав, свобод і законних інтересів людини й громадянина»*.

Список бібліографічних посилань

1. Шевчук Г. Принципи та завдання діяльності Національної поліції України. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 7. С. 120–124.

2. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 07.04.2021).

3. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 07.04.2021).

Одержано 08.04.2021